

Psychológia a patopsychológia
dieťaťa, 58, 2024, č. 1-2, s. 55–60.

VYUŽÍVAJÚ ONKOLOGICKÍ PACIENTI A RODIČIA DETÍ S ONKOLOGICKÝMI OCHORENIAMI NÁBOŽENSKÉ ZVLÁDANIE?

HÜSEYİN ÇAKSEN

*Katedra pediatrie Lekárskej fakulty Univerzity Necmettina Erbakana,
Konya, Turecko*

DO ONCOLOGY PATIENTS AND PARENTS OF CHILDREN WITH ONCOLOGICAL DISEASES USE RELIGIOUS COPING?

Abstract: Cancer burden continues to grow globally, exerting tremendous physical and emotional strain on individuals, families, and communities. Almost all patients with cancer and parents of children with cancer show one of the following psychosocial problems such as shock, denial, guilt, fear, fatigue, stress, sleep disorder, anxiety, depression, etc. Therefore, various coping strategies including religious coping are frequently used by patients with cancer and parents of children with cancer in many societies around the world, especially in the United States. Author discusses use of religious coping among oncology patients and parents of children with oncological diseases to draw attention to the importance of religious coping.

Key words: cancer, patient, parent, child, religious coping

Výskyt mnohých typov rakoviny sa neustále zvyšuje a napriek mnohým úspechom v oblasti skríningu, prevencie a liečby zostáva rakovina v Severnej Amerike druhou najčastejšou príčinou úmrtí (Hulvat, 2020). Rakovina je tiež druhou najčastejšou príčinou úmrtí na celom svete, pričom v roku 2018 na ňu zomrelo odhadom 9,6 milióna ľudí, čo predstavuje jedno zo šiestich úmrtí. U mužov sú najčastejšími typmi rakoviny rakovina pľúc, prostaty, hrubého čreva, konečníka, žalúdka a pečene, zatiaľ

Prišlo 9.12.2023. H. Ç., Department of Pediatrics, Faculty of Medicine, Necmettin Erbakan University, 42090 Meram, Konya, Türkiye.
E-mail: huseyincaksen@hotmail.com
DOI: 10.4149/ppd_202405

čo u žien sú najčastejšie rakovina prsníka, hrubého čreva a konečníka, rakovina pľúc, krčka maternice a rakovina štítnej žľazy (Cancer, 2024). Na Slovensku bol v roku 2018 celkový počet prípadov rakoviny 29 245, pričom najčastejšími boli rakovina hrubého čreva, konečníka, pľúc a prsníka. V roku 2020 bolo zaznamenaných 175 prípadov rakoviny u detí do 14 rokov, pričom najčastejšou (38 prípadov) bola akútna lymfocytová leukémia (Slovakia, 2020).

Počet nádorových ochorení celosvetovo neustále narastá, čo spôsobuje obrovskú fyzickú a emocionálnu záťaž jednotlivcov, rodín a komunít (Cancer, n. d.). Pacienti s rakovinou a rodičia detí s rakovinou v mnohých spoločnostiach po celom svete, najmä v Spojených štátoch, často používajú jednu alebo viacero z nasledujúcich stratégií zvládania: a) postavenie sa realite svojej choroby; b) udržiavanie nádeje a optimizmu; c) pomer a vyváženosť; d) vyjadrenie svojich emócií; e) dosiahnutie podpory; f) zaujatie participatívneho postoja; g) nájdenie pozitívneho významu; h) spiritualita, viera a modlitba; i) udržiavanie sebaúcty; j) vyrovnanie sa s úmrtnosťou (Kneier, 2023). V tomto článku diskutujeme o využívaní náboženského zvládania onkologickými pacientmi a rodičmi detí s onkologickým ochorením.

Viera a náboženské zvládanie

Viera v zmysle presvedčenia o existencii boha (angl. belief) sa líši od viery ako duchovného prežívania (angl. faith). Prvá spravidla nenaznačuje viac ako intelektuálny súhlas; druhá zahŕňa navyše prvok dôvery alebo spoľahnutia sa (porovnaj „vieru v Boha“ s „dôverou v Boha“). William Wordsworth (1770-1850), anglický romantický básnik, povedal: „Ten, v ktorom presvedčenie dozrelo vo vieru a viera sa stala vášnivou intuíciou“ (Marti, 1946; Wiliam Wordsworth, 2023).

Viera je vo všeobecnosti definovaná ako osvedčenie a viera prorokom v záležitostiach, ktoré prijali od Boha a odovzdali ďalej v mene náboženstva (Sinanoğlu, 2000). Najväčšou zo všetkých náuk a znalostí, ktoré vynikajúco a jedinečne charakterizujú človeka, je viera, teda detailné a preukázané posvätné poznanie, ktoré pochádza z neotrasiteľnej viery (Nursi, n. d. a). Tak ako viera zachraňuje človeka pred večným zánikom v čase smrti, tak zachraňuje súkromný svet každého jedinca pred temnotami záhuby a ničoty. Viera je svetlo aj sila. Áno, ten, kto získa pravú vieru, môže vyzvať celý vesmír a byť zachránený pred tlakom udalostí v súlade so silou svojho presvedčenia (Nursi, n. d. b).

Náboženstvo je zákon stanovený Bohom, ktorý vedie ľudí k pokoju, dobru, požehnaniu a spásu na tomto i na onom svete (Tümer, 1994). Zvládanie je využitie kognitívnych a behaviorálnych stratégií na zvládnutie situácie, ktorej požiadavky presahujú vlastné zdroje, alebo na zníženie negatívnych emócií a konfliktov spôsobených stresom (Coping, 2018). Náboženské zvládanie, konkrétne obrátenie sa

k Bohu, je prostriedkom hľadania útechy, podpory a/alebo vedenia od Božej bytosti buď v rámci organizovaného náboženstva, alebo na menej formálnej ceste prostredníctvom vlastnej spirituality (Bryan et al., 2016).

Náboženské zvládanie onkologických pacientov a rodičov detí s rakovinou

Takmer všetci pacienti s rakovinou a ich rodiny vykazujú niektorý z psychosociálnych problémov, akými sú šok, popieranie, pocit viny, strach, únava, stres, poruchy spánku, úzkosť, depresia atď. Preto väčšina pacientov s rakovinou a rodičia detí s rakovinou používajú stratégie zvládania ako je sociálna podpora, komunikácia a hľadanie zmyslu. Hoci sa v rôznych krajinách uskutočnilo mnoho štúdií o využívaní náboženského zvládania dospelými onkologickými pacientami a rodičmi detí s rakovinou, zo Slovenska sa v databázach Pubmed a Scopus nenachádza žiadna štúdia o tejto problematike.

C. E. McKinley et al. (2020) zaznamenali, že 93 % amerických indiánskych žien, ktoré prežili rakovinu, používalo rôzne indiánske duchovné zvládanie, náboženské zvládanie a/alebo kombináciu oboch. V inej štúdii mali pacienti s rakovinou vyššiu úroveň úzkosti, pričom najčastejším zdrojom ich úzkosti boli fyzické a emocionálne problémy. Pacienti používajúci pozitívne náboženské zvládanie väčšinou pociťovali úzkosť menej (Yilmaz Karabulutlu, 2019). U pacientiek s rakovinou prsníka zistili F. Fekih-Romdhane et al. (2021) nízku koreláciu medzi skóre náboženského zvládania a skóre stresu, depresie a úzkosti. Na zvládanie choroby používali pacienti viac pozitívneho ako negatívneho zvládania. Hlavným prediktívnym faktorom pozitívneho náboženského zvládania bola vysoká miera afektívnej religiozity. Pozitívne náboženské zvládanie korelovalo so zvýšením kvality života pacientov s rakovinou prostaty. Negatívne náboženské zvládanie bolo spojené so znížením kvality života (Bruce et al., 2020).

J. G. Dolan et al. (2021) uviedli, že rodičia detí s rakovinou trpia vysokou mierou distresu. Negatívne náboženské zvládanie bolo spojené s vyššou mierou psychickej tiesne, zatiaľ čo pozitívne náboženské zvládanie, religiozita a ďalšie faktory zvládania neboli signifikantne spojené s distresom rodičov detí s rakovinou. F. Mazhari et al. (2021) uviedli, že viera v Boha a vďačnosť za jeho požehnanie boli najužitočnejšími stratégiami zvládania medzi rodičmi detí s rakovinou. Matky detí s rakovinou s vyšším náboženským postojom mali lepšiu sociálnu podporu a boli optimistickejšie (Bozkurt et al., 2019).

Väčšina obyvateľov Slovenska (temer 70 %) sa hlási k náboženskej viere (Religion..., 2024), z čoho možno usudzovať, že náboženské zvládanie využívajú aj rodičia na Slovensku. L. Martinčeková a J. Klatt (2017) vo vzorke Sloveniek zistili, že čím viac matky po strate dieťaťa odpúšťajú, tým menej smútku pociťujú. Vzťah medzi smútkom a odpustením Bohu bol významný. V inej štúdii uvádzali slovenskí rodičia detí s poruchou patriacou do autistického spektra ako najčastejšie faktory odpustenia

sebe samému akceptáciu, sociálnu oporu, náboženské presvedčenie (vieru, modlitbu a vierovyznanie) a lásku dieťaťa (Marcinechová et al., 2023).

Záver

Na záver by sme chceli zdôrazniť, že náboženské zvládanie využívajú pacienti s rakovinou a rodičia detí s rakovinou vo väčšine spoločností na celom svete. Z náboženských presvedčení a praktík vyplývajú rôzne psychospirituálne výhody. Pacienti s rakovinou a rodičia chorých detí uvádzajú nasledovné: Viera a jej praktizovanie a) posilňuje duchovnosť, uvoľňuje a osviežuje nehmotné pocity a jemné vlohy (turecky letaif), ako je srdce, duch a tajomstvo; b) nabáda hľadať odpovede na otázky, ktoré dávajú životu zmysel: čo je človek? odkiaľ pochádza? Kam smeruje? c) uľahčuje prijatie choroby a poskytuje útechu; d) zmierňuje fyzickú, psychickú a emocionálnu záťaž spôsobenú chorobou; e) zvyšuje odolnosť, trpezlivosť a nádej na uzdravenie; f) znižuje sebaobviňovanie a strach zo smrti.

Myslíme si, že – podobne ako v iných krajinách – aj na Slovensku onkologickí pacienti a rodičia detí s onkologickým ochorením využívajú náboženské zvládanie. Preto odporúčame, aby sa na túto tému realizoval komplexný výskum. Okrem vyplnenia medzery v literatúre môžu byť jeho výsledky prínosom v klinickej praxi pre pacientov s rakovinou a ich rodiny.

LITERATÚRA

- BOZKURT, G. – İNAL, S. – YANTIRI, L. – ALPARSLAN, Ö. 2019. Relationship between coping strategies, religious attitude, and optimism of mothers of children with cancer. *Journal of Transcultural Nursing*, vol. 30, no. 4, p. 365-370. DOI: 10.1177/1043659618818714
- BRYAN, J. L. – LUCAS, S. – QUIST, M. C. – STEERS, M-L. N. – FOSTER, D. W. – YOUNG, CH. M. – LU, Q. 2016. God, can I tell you something? The effect of religious coping on the relationship between anxiety over emotional expression, anxiety, and depressive symptoms. *Psychology of Religion and Spirituality*, vol. 8, no. 1, p. 46-53. DOI: 10.1037/rel0000023
- BRUCE, M. A. – BOWLE, J. V. – BARGE, H. – BEECH, B. M. – LAVEIST, T. – HOWARD, T. L. – THORPE, R. J. Jr. 2020. Religious coping and quality of life among black and white men with prostate cancer. *Cancer Control*, vol. 27, no. 3. DOI: 10.1177/1073274820936288
- Cancer. 2024. [online]. World Health Organization [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: https://www.who.int/health-topics/cancer#tab=tab_1
- Coping. 2018. [online]. APA Dictionary of Psychology. American Psychological Association. [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <https://dictionary.apa.org/coping>
- DOLAN, J. G. – HILL, D. L. – FAERBER, J. A. – PALMER, L. E. – BARAKAT, L. P. – FEUDTNER, C. 2021. Association of psychological distress and religious coping tendencies in parents of children recently diagnosed with cancer: A cross-sectional study. *Pediatric Blood and Cancer*, vol. 68, no. 7, art. 28991. DOI: 10.1002/pbc.28991
- FEKIH-ROMDHANE, F. – HAKIRI, A. – FENDRI, S. – BALTI, M. – LABBANE, R. – CHEOUR, M. 2021. Evaluation of religious coping in Tunisian Muslim women with newly diagnosed

- breast cancer. *Journal of Religion and Health*, vol. 60, no. 3, p. 1839-55. DOI: 10.1007/s10943-020-01066-9
- HULVAT, M. C. 2020. Cancer incidence and trends. *Surgical Clinics of North America*, vol. 100, no. 3, p. 469-481. DOI: 10.1016/j.suc.2020.01.002
- KNEIER, A. W. 2003. Coping with melanoma-ten strategies that promote psychological adjustment. *Surgical Clinics of North America*, vol. 83, no. 2, p. 417-430. DOI: 10.1016/S0039-6109(02)00088-9
- MARCINECHOVÁ, D. – ZÁHORCOVÁ, L. – LOHAZEROVÁ, K. 2023. Self-forgiveness, guilt, shame, and parental stress among parents of children with autism spectrum disorder. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, vol. 43, no. 3, p. 2277-2292. DOI: 10.1007/s12144-023-04476-6.
- MARTI, F. 1946. Faith and belief. *Journal of Religion*, vol. 26, no. 1, p. 30-41.
- MARTINČEKOVÁ, L. – KLATT, J. 2017. Mothers' grief, forgiveness, and posttraumatic growth after the loss of a child. *Omega (Westport)*, vol. 75, no. 3, p. 248-265. DOI: 10.1177/003022281665280
- MAZHARI, F. – RAYYANI, M. – IRANMANESH, S. – HEIDARI, S. – SABZEVARI, S. 2021. Power of religious beliefs and coping with cancer: Opinions of Iranian parents. *Journal of Religion and Health*, vol. 60, no. 4, p. 2878-2891. DOI: 10.1007/s10943-019-00959-8
- McKINLEY, C. E. – ROH, S. – LEE, Y. S. 2020. American Indian women cancer survivors' spiritual and religious coping practices. *Journal of Religion and Health*, vol. 59, no. 5, p. 2430-2441. DOI: 10.1007/s10943-020-01023-6
- NURSI, B. S. n. d. a. Emirdag Lahikası I [online]. *Risale-i Nur Külliyyatı*. [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <http://www.erisale.com/#content.tr.10.143>
- NURSI, B. S. n. d. b. The Twenty-Third Word [online]. *Risale-i Nur Külliyyatı*. [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <http://www.erisale.com/index.jsp?locale=en#content.en.201.322>
- Religion in Slovakia*. 2024. [online]. Wikipedia, the free encyclopedia. [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Slovakia
- SINANOĞLU, M. 2000. İman [online]. *Türkiye diyanet vakfı. İslam ansiklopedisi* [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <https://islamansiklopedisi.org.tr/iman>
- Slovakia. Cancer Country Profile 2020*. 2024. [online]. World Health Organization [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/country-profiles/cancer/svk-2020.pdf?sfvrsn=f4554c9_4&download=true
- TÜMER, G. 1994. Din [online]. *Türkiye diyanet vakfı. İslam ansiklopedisi* [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: <https://islamansiklopedisi.org.tr/din>
- William Wordsworth*. 2023. [online]. Wikipedia, the free encyclopedia. [cit. 26.3.2024]. Dostupné na: https://en.wikipedia.org/wiki/William_Wordsworth
- YILMAZ KARABULUTLU, E. – YARALI, S. – KARAMAN, S. 2019. Evaluation of distress and religious coping among cancer patients in Turkey. *Journal of Religion and Health*, vol. 58, no. 3, p. 881-890. DOI: 10.1007/s10943-017-0453-6

Súhrn: Nádorová záťaž celosvetovo neustále narastá, čo spôsobuje obrovské fyzické a emocionálne vypätie jednotlivcov, rodín a komún. Takmer všetci pacienti s rakovinou a rodičia detí s rakovinou vykazujú niektoré z psychosociálnych problémov, akými sú šok, popieranie, pocit viny, strach, únava, stres, poruchy spánku, úzkosť, depresia atď. V mnohých spoločnostiach po celom svete, najmä v Spojených štátoch, preto onkologickí pacienti a rodičia detí s rakovinou často využívajú rôzne stratégie zvládania, vrátane náboženského zvládania. Autor diskutuje o využívaní náboženského zvládania onkologickými pacientmi a rodičmi detí s onkologickým ochorením, aby poukázal na dôležitosť náboženského zvládania.

Kľúčové slová: rakovina, pacient, rodič, dieťa, náboženské zvládanie

Prof. Hüseyin Çaksen, MD, PhD pôsobí na Oddelení pediatrickej neurológie a Oddelení genetickej a vývinovo-behaviorálnej pediatrie Lekárskej fakulty Univerzity Necmettina Erbakana v meste Konya v centrálnom Turecku. Venuje sa predovšetkým prežívaniu choroby a jej následkov z pohľadu islamu. Viaceré jeho články uverejnené v internetových časopisoch vydavateľstva Thieme boli stiahnuté pre chýbajúci vedecký základ, alebo pre podozrenie zo stretu záujmov a nekalé praktiky pri posudzovaní rukopisov. Tohto článku sa podozrenia netýkajú. Slovenskému čitateľovi prináša netradičný pohľad na problematiku zvládania a inšpiráciu pre projektovanie výskumu, ktorý by náboženské zvládanie seriózne vedecky podchytil.